

LEONIE LUTZ - ANIKA OSTHOFF
Dijital Dünyada Çocuklara Destek ve Rehberlik

LEONIE LUTZ Uzun yıllar televizyon kanallarında ve yayınevlerinde editör ve dijital danışman olarak çalıştı. Halen MiniMenschlein.de adlı blogunda aile hayatına dair çeşitli konularda yazı yazıyor. 2018'den beri kendi geliştirdiği "Dijital dünyada çocukları yönlendirmek" programı çerçevesinde ebeveyn, pedagoğ ve öğretmenlere yönelik seminerler, sunumlar ve atölyeler düzenliyor.

ANIKI OSTHOFF Dortmund Üniversitesi'nde Alman ve Amerikan Dili ve Edebiyatı okudu. Halen Kuzey Ren-Vestfalya'daki bir dijital deneme okulunda lise öğretmeni olarak çalışıyor ve dijital araçları okul hayatına verimli bir şekilde entegre etmenin yollarını araştırıyor. Çocukların dijital medya kullanımını konusunda çevrimiçi ebeveyn eğitimleri düzenliyor.

Begleiten statt verbieten.

Als Familie kompetent und sicher in die digitale Welt

© 2022 Kösel-Verlag, München

Bu kitabın yayın hakları Anatolialit Telif Hakları Ajansı aracılığıyla Penguin Random House Verlagsgruppe GmbH'den alınmıştır.

İletişim Yayınları 3435 • Pskyhe 55

ISBN-13: 978-975-05-3672-4

© 2024 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM

1. Baskı 2024, İstanbul

DIZI EDITÖRÜ Bahar Siber

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hüsni Abbas

DÜZELTİ Yağmur Yıldırım

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44871

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul

Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadag, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

LEONIE LUTZ - ANIKA OSTHOFF

Dijital Dünyada Çocuklara Destek ve Rehberlik

#yasaklamayönlendir

Begleiten statt verbieten

Als Familie kompetent und sicher in die digitale Welt

ÇEVİREN Atilla Dirim

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	9
HAKKIMIZDA	11
GİRİŞ	
DİJİTAL DÜNYAYA YOLCULUK	17
BİRİNCİ KISIM	
GELECEĞİN YETKİNLİKLERİ: NEDEN ONLARSIZ OLMAZ?	27
BİRİNCİ BÖLÜM	
ÇOCUKLARIMIZI GELECEĞİN MESLEKLERİNE NASIL HAZIRLAYABİLİRİZ?	29
İKİNCİ BÖLÜM	
“HEY, BAKIN NELER YAPABİLİYORUM!” ÜRETİM VE SUNUM YETKİNLİKLERİ	45
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
SOHBETTE KİBAR OLMAK: İNTERNETTE BİR YETKİNLİK OLARAK İLETİŞİM VE İŞBİRLİĞİ	57

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

**KULLANMA VE UYGULAMA:
İLK KAYDIRMADAN ARACI KAPSAMLI
BİR ŞEKİLDE KULLANMAYA** 65

BEŞİNCİ BÖLÜM

**“BU DOĞRU OLABİLİR Mİ?”
ARAŞTIRMA YETKİNLİĞİ** 73

ALTINCI BÖLÜM

**İNTERNETTEKİ BÜYÜK AYARTMA
YA DA TÜKETİM:
ANALİZ VE MUHAKEME YETKİNLİKLERİ** 81

YEDİNCİ BÖLÜM

**DİJİTAL UYGULAMA: PROBLEM ÇÖZME
VE EYLEME GEÇME YETKİNLİKLERİ** 89

SEKİZİNCİ BÖLÜM

**BİR ARADALIK, DENK OLMA VE
DİĞERLERİNİN DÜNYASINA ANLAYIŞ GÖSTERME -
DİJİTAL DÜNYADA DA** 97

İKİNCİ KISIM

**ÇOCUKLAR DİJİTAL DÜNYADA
NASIL GÜVENLE HAREKET EDER?** 99

BİRİNCİ BÖLÜM

KORUYUCU BİR ÇERÇEVE 101

İKİNCİ BÖLÜM

SOSYAL MEDYADA YÖNLENDİRME 117

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

**YEMEK, UYKU, EKLAN.
HAYAT BUNDAN MI İBARET?
ÇOCUKLARDA VE GENÇLERDE
OYUN OYNAMA** 151

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

**SİBER ORTAMDAKİ TEHLİKELER:
İNTERNETİN RİSKLERİ** 171

BEŞİNCİ BÖLÜM

İNTERNETTE HUKUK 201

ALTINCI BÖLÜM	
YASAKLAMA YÖNLENDİR - NE DEMEK BU?	215
YEDİNCİ BÖLÜM	
NİHAYET NETLİK:	
ÇOCUKLAR İÇİN ÖĞRENMEYE EŞLİK EDEN	
ARAÇLAR VE İYİ OYUN UYGULAMALARI	223
SEKİZİNCİ BÖLÜM	
İNTERNETİ ÇOCUKLAR İÇİN	
GÜVENLİ HALE GETİRMEK	227
DOKUZUNCU BÖLÜM	
DİJİTAL AİLE KURALLARI İÇİN ÖNERİLER	233
TEŞEKKÜR	239

ÖNSÖZ

2020 ilkbaharında beş haftalık bir hazırlıkla #wirfürschule (#okuliçinelele) eğitim hakatonunu başlattığımızda, bu projenin neye dönüşeceği hakkında hiçbir fikrimiz yoktu. Hakatonda 6.000’den fazla öğretmen, öğrenci, veli ve eğitim sevdalısının yarının okulu için projeler üretmek istemesi bizi çok şaşırtmıştı. İki yıl sonra elimde bu hakatona dayanan bir kitap tutacağımı rüyamda görsem inanmazdım!

Anika Osthoff ile Leonie Lutz da #wirfürschule’ye katıldı ve dijital eğitimde bir şeyleri değiştirme yolundaki ortak arzuları bir daha peşlerini bırakmadı. Öğretmenlere yönelik *Dijital Dünyada Öğrencilere Destek ve Rehberlik* adlı e-kitabın ardından, ebeveynlerin çocuklarını dijital dünyada en iyi nasıl destekleyebileceklerini öğrenebilecekleri bu kitabı kaleme aldılar.

Bu kitap, tam da ailelerdeki “Çocuklar için uygun ekran süresi ve tabletler – Evet mi, hayır mı?” tartışmasının yetersiz kaldığı yerden başlıyor. Mesele, bunların olup olmaması değil, nasıl olacağı. Mesele çocuklarımızın dijital medyaya erişip erişmemesi değil – zaten erişiyorlar. Mesele, araç-

larla geçirdikleri zamanı nasıl kullanacakları. Çocuklarımıza yarının dünyasının dijital tasarımcıları olma şansını vermemiz gerektiğine inanıyorum. Çünkü bugün genellikle her şeyden önce dijital birer tüketiciler: Her çocuk YouTube videoları izleyebiliyor, oyun oynayabiliyor ya da podcast dinleyebiliyor. Bu videoları bizzat yapabilmeleri, oyunları bizzat programlayabilmeleri, podcastleri bizzat üretebilmeleri için onları desteklemeliyiz.

Dijital yetkinlikler sadece “fazladan yetkinlik”ler değil, gelecekte toplumsal katılımın temelidir. Bugünün ilkökul çocuklarının %65’i, ileride bugün henüz varlığından haberdar olmadığımız mesleklerde çalışacak. Bu nedenle ebeveynler, öğretmenler ve okul yöneticileri olarak önceliğimiz, çocuklarımıza her şeyden önce bağımsız bir şekilde öğrenme yeteneği kazandırmak olmalı. Hızla değişen dijital dünyada kendi yollarını bulabilmeli ve yarın ihtiyaç duyacakları program ve araçları edinebilmeliler.

Bu kitapta vurgulamak istediğim önemli bir nokta var: Dijital eğitim her şeyden önce okullarda verilmeli ve aileye bağımlı olmamalı. Bu nedenle müfredatta dijital eğitime yer verilmeli, öğretmenler için daha fazla meslek içi eğitim imkânı sağlanmalı ve sınıflarda deney yapmak daha keyifli hale getirilmeli. Yarının okullarını birlikte şekillendirmeliyiz. Ve tabii ki o zamana kadar –ve sonrasında da– çocuklarımızı evlerinde aileleriyle birlikte desteklemeliyiz.

Bu kitap aslında bunun nasıl yapılacağına dair gerçek bir kılavuz olma özelliği taşıyor: Barındırdığı zengin fikirler, biz ebeveynlere nasıl katkı sağlayabileceğimize dair çok katmanlı bir yol haritası sunuyor. Bu katkı, çocuklarımızın yarının dünyasının dijital şekillendiricileri olmasına yardımcı olacak. Okurken ve denerken iyi eğlenceler!

VERENA PAUSDER

HAKKIMIZDA

Biz Leonie ve Anika'yız. İnternette tanıştık. Bugüne kadar da analog hayatta bir araya gelmiş değiliz. Bu kitap dijital bir bulutta yazıldı; sözlü mesajlar, e-postalar, çevrimiçi not panoları ve video görüşmeleri üzerinden haberleştik. Bunların hepsi dijitaldi ama siz e-kitap tercih etmediyseniz ya da şu anda bizi dinlemiyorsanız, bu kitabı elinizde basılı formda tutuyorsunuz demektir. **Çalışma şeklimiz dijital medyayı nasıl gördüğümüzün kanıtı: Harika projeler için yararlı bir araç.** Bir kitaba bile dönüşebiliyorlar.

Çevrimiçi arkadaşlığımız yaklaşık iki yıl önce Instagram'da başladı. Başlangıçta uzun uzun çocuklar ve dijital medya hakkında görüş alışverişinde bulunduk, çünkü bu konu bizim için de çok önemliydi ve hâlâ da öyle. Kuzey Ren-Vestfalya'da bir dijital deneme okulunda öğretmenlik yapan Anika, hem çocukların ve gençlerin ne tür medya engelleriyle karşılaştığını biliyor hem de öğrencilerini geleceğe hazırlamak için dijital araçları giderek daha fazla kullanıyor. Leonie editör, yıllarca televizyon için dijital danışmanlık yaptı ve uygulamaları sadece kullanıcı olarak değil, perde arkasından

da tamdı. Bugün bloğu var, MiniMenschlein.de adresinde ailevi konular üzerine yazılar yazıyor ve 2018'den beri "Dijital Dünyada Çocuklara Destek ve Rehberlik" programıyla ebeveynlere, pedagoji alanında çalışanlara ve öğretmenlere çevrimiçi kurslar, atölyeler ve seminerlerle destek oluyor.

2020 yılında başka ebeveynler, öğretmenler, eğitimciler ve gençlerle birlikte, "Wir für Schule" (Okul için elele) hakatonuna katıldık. Bu etkinlik Verena Pausder'in bir girişimi; burada ağlar, fikirler ve projeler olgunlaştırılıyor. Hakatonda tüm katılımcılar küçük gruplar halinde okulun nasıl yeniden düşünülüp geliştirilebileceğine dair fikirler üzerinde çalışıyor. Ortak proje haftasından sonra çok sayıda yeni ve parlak fikirle motivasyonumuz tavan yaptı: Devam etmeye, geliştirmeye, dönüştürmeye kararlıydık. Ne de olsa, yaşları altı ile on sekiz arasında değişen toplam dört çocuğumuz olduğu için dijital dünyayı sadece profesyonel gözlüklerimizle değil, birer anne olarak da gayet yakından tanıyoruz. İlk olarak *Dijital Dünyada Öğrencilere Destek ve Rehberlik* adıyla öğretmenler için 2021 ilkbaharından beri birçok okulda kullanılan bir e-kitap kaleme aldık. Ancak ebeveynlere de ulaşmak istiyorduk. **Dijital dünya her ailenin günlük yaşamının parçası, ancak ebeveynlerle çocukların dünyaları arasında genellikle bir boşluk bulunuyor.** Kendi çocukluğumuza ve gençliğimize dönüp baktığımızda, bu durum aslında bize hiç de yabancı değil: Bizim ebeveynlerimiz de bir Gameboy'un nasıl kullanılacağını, Tamogatchi'lerin neden bu kadar cazip olduğunu ya da neden illa bir Nokia cep telefonu istediğimizi pek de anlayamıyorlardı. Oysa mobil araçların ilk dönemlerinde, SMS'lerin adı henüz kısa mesaj iken, bunlarla yapılabilecekler şimdiye kıyasla oldukça sınırlıydı. Bu durum 2007 sonbaharında ilk iPhone'un ve bir yıl sonra ilk Android akıllı telefonun piyasaya çıkmasıyla değişti. Dijital gelişim baş döndürücü bir hızla yol aldı ve bugün de hi-

zını koruyor. Ekranlar artık hayatımızın bir parçası ve aynı şey çocuklarımız için de geçerli.

Bu, çocuklarımızın içinde yaşadığı, sosyal yaşamlarını, iletişim kurma biçimlerini ve boş zamanlarını geçirme şekillerini etkileyen, bizimkinden çok farklı bir dünyayla karşı karşıya olduğumuz anlamına geliyor. Sevinç ve üzüntü her yerde paylaşılabilir, bazı çocuklar hem arkadaşları hem de yabancı insanlar için her zaman ve her yerde erişilebilir durumda. Ve bu dijital, hiper-bağlantılı dünya, sonunda kaybolup gidecek bir ergenlik hevesi değil. İşte bu yüzden çocuklarımız bu dünyayla sorumlu bir şekilde başa çıkmayı öğrenmek zorundalar.

Bu konuda karmaşık duygular içinde olalım ya da olmayalım, yeni ve dijital teknolojiler tüm ailemiz üzerinde kaçınılmaz bir şekilde etkili olacak. İyi ihtimalde, bizi destekleyebilir ve güçlendirebilirler. Her halükârda çocuklarımız, yapabilecekleri ve meslekleri üzerinde belirleyici etkileri olacak. Geleceğin ne getireceğini henüz bilmiyoruz ama bildiğimiz bir şey var: Her zaman yeni fikirlere ihtiyacımız olacak. Ve teknolojileri şekillendiren insanlara. Bu nedenle dijitalleşmenin faydalarını mutlaka araştırmalı, hangi alanlarda işe yarayacaklarını ve çocuklarımızın burada nasıl bir rol oynayacağını yakından incelemeliyiz. Çocuklarımız hakkında çok az konuşuluyor. Oysa bu yeni dünyada yaşayacak ve çalışacak olanlar onlar.

Yani çocukların dijital dünyayı tanımaları, buraya katılmanın ne kadar harika bir şey olabileceğini anlamaları, bunun ne anlama geldiğini, buraya nasıl adım atacıklarını ve birer tasarımcıya dönüşebileceklerini bilmeleri çok ama çok önemli. Bunun için basit, ağır olmayan ve kolay anlaşılabilir bir medya okuryazarlığı eğitimine ihtiyaç var, özellikle de evde. Bu kitapta bu konuda çocuklarınızla birlikte deneyebileceğiniz birçok öneri bulacaksınız.

Sizi dijital dünyada rehberliğe hazır hale getireceğiz, bunu yaparken yasak ve kontrol uygulamanın neden uygun olmadığını da anlatacağız. Birinci Kısım'ı çocuğunuzun dijital medya sayesinde öğrenebileceği geleceğin önemli yetkinliklerine ayırdık. Ancak internetteki tehlikeleri ve riskleri de kesinlikle göz ardı etmiyoruz. Çocuğünüzü dijital dünyada nasıl koruyabileceğiniz, İkinci Kısım'da anlatılıyor.

Her çocuğun dijital medyaya katılabilmesini, medya okuryazarlığının okullarda ve kreşlerde kilit rol oynamasını, çocuklarımızın bugünün ve yarının dünyasına hazırlanmasını arzu ediyoruz. Eğitim politikasının sınıflardaki tebeşir tozunu silip atmasını ve çocuklarımızın medyayı akılcı bir şekilde kullanmayı nasıl öğrenebileceklerine dair yeni yaklaşımlara ve fikirlere alan açmasını umuyoruz.

Medya okuryazarlığının modern ebeveynliğin bir parçası olduğuna inanıyoruz, çünkü çocuklarımız bu eğitimle edinecekleri yetkinlikleri ömür boyu kullanacaklar. Medya okuryazarlığını ailede de uygulayabilmek için ebeveynlerin bilgiye, arka plan verilerine ve önerilere ihtiyacı var: Dijital medyanın olumlu yönleri, çocuklarımızın meslek hayatında kullanacakları yetkinliklerin arka planları, çocuklarımızın internetteki tehlike ve tuzaklardan daha iyi korunabilmesi için rehberlik önerileri.

Bu yüzden **yasaklama yerine yönlendirme** macerasına atılın. Mutlak yasaklama yerine yönlendirmeyi deneyin, çünkü ikincisi genellikle yalnızca ters etki yaratır. Çocuklarımızın sırf üstlerini kirlitebilecekleri ya da kendilerine zarar verebilecekleri için dışarıya çıkmadıklarını düşünün. Bu durumda dışarıdaki dünya bize sadece tehlikeli görünür ve olağanüstü güzellikteki yanlarını göremeyiz. Dijital dünyada da durum aynı. Bu dünyayı denemez, yaratıcı bir şekilde kullanmaz ve birlikte deneyim edinmezsek, iyi taraflarını kaçıırız.

Rehberlik, analog dünyada olduğu kadar dijital alanda da önemlidir. Çocuğunuzun yüzme öğrenmesini istiyorsanız onu öylece suya itmezsiniz, değil mi? Hatta muhtemelen ona bir yüzme kursu ayarlarsınız. Çocuđunuzla birlikte pratik yaparsınız, çünkü suda güvenle hareket etmek için en önemli şey pratik yapmaktır. Can simidinin olması güzel bir şeydir, ama çocuklar genellikle sonrasında yüzerken kendilerini gerçek anlamda güvende hissetmezler. Dijital dünyada da durum aynı. Burada da çocukların desteğimize ihtiyacı var, burada da pratik yapabiliriz. Bu süreçte hatalar olacaktır. Bu çok önemli, çünkü hata yapmak her zaman yeni fırsat ve bakış açıları anlamına gelir: Neyin üzerinde daha fazla çalışmamız gerektiğini fark eder ve yeni şeyler keşfederiz.

Kitabımızı okurken güzel vakit geçirmenizi dileriz!